

Thematisch Ambtsbericht Liberia FGM
Mei 2009

Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
Afdeling Asiel- en Migratiezaken

070 - 348 5643

mei 2009

	Inhoudsopgave	<i>Pagina</i>
1	Inleiding	3
2	Female Genitale Mutilation (FGM)	4
2.1	Vier typen FGM	4
3	FGM in Liberia	6
3.1	Geheime genootschappen en de relatie met FGM	6
3.2	De positie van geheime genootschappen in de gemeenschap	8
3.3	Prevalentie, typering en leeftijd	9
3.4	Sociale druk en de mogelijkheden voor onttrekking	13
4	Positie Liberiaanse overheid, activiteiten (internationale) organisaties en beschermingsmogelijkheden	16
4.1	Positie Liberiaanse overheid en activiteiten organisaties	16
4.2	Beschermingsmogelijkheden	19
5	Terugkeer	19
6	Bijlagen	20
6.1	Literatuurlijst	20
6.2	Kaarten van Liberia	22

1 Inleiding

In dit thematisch ambtsbericht wordt de situatie op het gebied van *Female Genital Mutilation* (FGM) in Liberia beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit dit land. Het ambtsbericht beslaat de periode januari 2008 – mei 2009.

Het ambtsbericht is gebaseerd op informatie uit openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, (niet-)gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Echter, het onderwerp FGM ligt gevoelig in de Liberiaanse samenleving. Er is weinig openbare informatie voor handen, die zich specifiek richt op FGM en geheime genootschappen. Een groot deel van de informatie uit dit ambtsbericht is derhalve afkomstig van gesprekken ter plaatse.

De indeling van dit ambtsbericht is als volgt:

Hoofdstuk twee geeft kort weer wat FGM is en welke vormen er bestaan.

Hoofdstuk drie geeft een overzicht van de situatie met betrekking tot FGM in Liberia: welke etnische groepen voeren FGM uit en in welke vorm? Op welke leeftijd vindt het plaats en komt herbesnijdenis voor? Ook wordt ingegaan op de cultureel-maatschappelijke rol die FGM speelt in Liberia en op de rol van geheime genootschappen in relatie tot FGM. Daarnaast komen sociale druk en de mogelijkheden voor onttrekking aan de orde.

Hoofdstuk vier geeft een weergave van de positie van de overheid ten aanzien van FGM, een overzicht van activiteiten van (internationale) organisaties en beschrijft de beschermingsmogelijkheden.

In hoofdstuk vijf wordt ingegaan op terugkeer van uitgeprocedeerde Liberiaanse asielzoekers.

2 Female Genitale Mutilation (FGM)

2.1 Vier typen FGM

De term *Female Genital Mutilation* (FGM, ook wel *Female Genital Cutting* FGC of *FGM/C*)¹ verwijst naar alle ingrepen waarbij (een deel van) de vrouwelijke genitaliën (wordt) worden verwijderd of verminkt om niet-medische redenen. Wereldwijd hebben naar schatting tussen de 100 en 140 miljoen meisjes en vrouwen FGM ondergaan. FGM wordt het meest uitgevoerd in gebieden in West-, Oost- en Noordoost-Afrika en in bepaalde migrantengemeenschappen in West-Europa.²

In de gemeenschappen waar FGM wordt uitgevoerd is het een diepgewortelde, eeuwenoude traditie. Het wordt beschouwd als een verplichting binnen de gemeenschap en als een garantie voor reinheid en maagdelijkheid, waardoor meisjes geschikte huwelijkspartners worden. De besnijdenis maakt meisjes tot een volwaardig lid van de gemeenschap. FGM is vooral cultureel bepaald, hoewel in sommige gemeenschappen het geloof de basis vormt voor de ingreep. Echter, noch de koran noch de bijbel spreekt over besnijdenis bij meisjes als een religieuze plicht waaraan gelovigen moeten voldoen.³

Er zijn verschillende vormen van FGM. De wijze waarop FGM wordt uitgevoerd verschilt per land en per gemeenschap. De *World Health Organisation* (WHO) heeft een classificatie gemaakt van de verschillende vormen van FGM.⁴

Type I

Gedeeltelijke of totale verwijdering van de clitoris en/of de voorhuid (clitoridectomie).

Ia: Verwijdering van het clitoriskapje of alleen de voorhuid.

Ib: Verwijdering van de clitoris met voorhuid.

¹ In dit ambtsbericht worden de termen FGM en besnijdenis gebruikt.

² World Health Organisation (WHO), *Eliminating Female Genital Mutilation, an interagency statement*, november 2008.

³ Gerda Nienhuis, Marina Hendriks, Zahra Naleie, *Zware dingen moet je voorzichtig duwen; achtergronden, gevolgen en aanpak meisjesbesnijdenis*, november 2008.

⁴ World Health Organisation (WHO), *Eliminating Female Genital Mutilation, an interagency statement*, november 2008. De typering die wordt gebruikt is de gewijzigde typering uit 2007.

Type II

Gedeeltelijke of totale verwijdering van de clitoris en de kleine schaamlippen, met of zonder verwijdering van de grote schaamlippen (excisie).

IIa: Verwijdering van alleen de kleine schaamlippen.

IIb: Gedeeltelijke of totale verwijdering van de clitoris en de kleine schaamlippen.

IIc: Gedeeltelijke of totale verwijdering van de clitoris, kleine en grote schaamlippen.

Type III

Vernauwen van de vaginale opening door wegsnijden en aan elkaar hechten van de kleine schaamlippen en/of de grote schaamlippen, met of zonder de verwijdering van de clitoris (infibulatie).

IIIa: Verwijdering en aan elkaar hechten van de kleine schaamlippen.

IIIb: Verwijdering en aan elkaar hechten van de grote schaamlippen.

Type IV

Niet geclassificeerd: alle andere schadelijke handelingen aan de vrouwelijke geslachtsorganen om niet-medische redenen, zoals prikken, piercing, kerven, schrapen en wegbranden.

De zwaarste vorm van besnijdenis, type III, komt vooral voor in Somalië, Ethiopië en Soedan.

Bijna in alle gevallen wordt de besnijdenis uitgevoerd door vrouwen die hiervoor speciaal zijn opgeleid. Het vak van besnijdster wordt veelal doorgegeven van moeder op dochter. De besnijdsters zijn ook vaak de *traditional birth attendants* (vrouwen die bij de bevalling aanwezig zijn).⁵

⁵

UNHCR, *Fact Sheet No. 23, Harmful Traditional Practices Affecting the Health of Women and Children.*

3 FGM in Liberia

3.1 Geheime genootschappen en de relatie met FGM

FGM vindt in Liberia plaats als deel van een traditionele ceremonie of *rite de passage* naar volwassenheid van meisjes, waarbij ze worden ingewijd in het geheime Sande genootschap. Liberia kent, net als Sierra Leone, al eeuwenlang *secret societies*: de Sande voor de vrouwen en de Poro voor de mannen.⁶ In alle Poro en Sande genootschappen vindt besnijdenis (FGM bij de Sande) plaats. Het lidmaatschap van een van deze genootschappen impliceert dat men is besneden. Voor zover bekend vindt er geen besnijdenis plaats buiten deze genootschappen om.⁷

In principe is iedereen vanaf het moment dat zij/hij is geïnitieerd, lid van het Sande of Poro genootschap. Hoewel er officieel wordt gezegd dat het lidmaatschap van een geheim genootschap vrijwillig is, is dit in de praktijk niet het geval. Zeker in dorpsgemeenschappen is het bijna onmogelijk het lidmaatschap van een geheim genootschap te weigeren (zie hiervoor verder 3.4). Dit geldt voor zowel meisjes als jongens.⁸

Meisjes worden in het Sande genootschap ingewijd in de *Sande bush school* (of *bush school*, *Sande bush* of *secret bush*). Vroeger waren de *bush schools* voor meisjes de enige vorm van onderwijs. De periode waarin ze hier naar toe gingen, liep uiteen van één tot vijf jaar. De opleiding bereidde meisjes voor op een toekomst als huisvrouw en goede en respectabele echtgenote. Ze leerden er onder meer koken, naaien, traditionele liederen, hoe je voor je man dient te zorgen en beleefdheid naar ouderen toe. Jongens verbleven ook een aantal jaar in de *bush school*, waar ze leerden eervolle mannen te worden. Behalve vaardigheden als jagen, vissen en houtsnijden, leerden ze over de traditionele wetgeving en lokale machtsstructuren.⁹

Tegenwoordig duurt de *bush school* zowel voor jongens als meisjes enkele weken tot een paar maanden en vindt deze meestal, maar zeker niet altijd, in de

⁶ In Sierra Leone hebben de vrouwengenootschappen de naam Bondo. Een enkele keer wordt deze term ook in Liberia gebruikt.

⁷ Met uitzondering van de Mandingo. Zie Centre for Applied Linguistics, *Liberians, an introduction to their history and culture* (pag. 7), april 2005.

⁸ De informatie over de geheime genootschappen en de rol van de besnijdenis beperkt zich in dit ambtsbericht tot informatie over meisjes, conform de vragen in de Terms of Reference.

⁹ Centre for Applied Linguistics, *Liberians, an introduction to their history and culture* (pag. 39), april 2005.

schoolvakantie plaats. Behalve de besnijdenis krijgen meisjes in de *bush school* net als vroeger les in huishoudelijke zaken, maar dit onderdeel wordt steeds korter. Een aantal gesprekspartners gaf aan dat de besnijdenis vooral in de stad meer een economische aangelegenheid is geworden ten bate van de besnijdsters dan een culturele.

Over de precieze periode waarin de besnijdenissen plaatsvinden en hoe vaak per jaar dit gebeurt, kon geen duidelijkheid worden verkregen. Sommige gesprekspartners gaven aan dat het op het platteland maar één maal per jaar tijdens de vakantie in het droge seizoen gebeurt, anderen waren van mening dat dit in de stad het hele jaar door plaatsvindt, dus ook tijdens schooltijd.

Zowel jongens als meisjes worden van tevoren niet geïnformeerd over wat ze te wachten staat bij de initiatie. Er wordt alleen verteld dat er een groot feest komt. Het komt voor dat meisjes van school worden weggehaald om naar de *bush school* gebracht te worden.¹⁰ Het is niet duidelijk of dit met medeweten van de ouders gebeurt. Het gebeurt ook dat kinderen, die de *bush school* voortijdig verlaten, in een later stadium worden gedwongen deze af te maken.¹¹ Er zijn ook kinderen die niet naar school gaan uit angst te worden meegenomen door de *Sande society*.¹²

De *bush schools* zijn vaste plaatsen van de *Sande society* buiten het dorp of diep in het bos, afgeschermd door palmbladeren. In Lofa zijn deze plaatsen gemarkeerd met rode linten. Voor de andere *counties* is niet bekend of dit ook het geval is. In steden liggen de *bush schools* meestal aan de randen. Naar verluidt mogen ze niet binnen een straal van 40 kilometer van een stad liggen, omdat dit de bewegingsvrijheid van niet-leden zou beperken. Voor hen is het ten strengste verboden zich in de buurt van de *bush schools* te begeven. De *bush schools* zijn het exclusieve domein van de geheime genootschappen. Diverse gesprekspartners gaven echter aan dat er ook *bush schools* zijn binnen de grenzen van de stad en langs de weg naar Lofa. Er lijkt zelfs een trend te zijn dat het aantal *bush schools* in Monrovia groeit.

Om de *bush schools* en de *Sande* en *Poró* genootschappen in het algemeen hangt een sfeer van geheimzinnigheid, omdat niemand over de initiatieperiode en het lidmaatschap van de genootschappen mag praten. Meisjes en jongens wordt voorgehouden dat ze worden vervloekt of gedood als ze dit wel doen. Ook wordt

¹⁰ C.Y. Kwanue, *Female Circumcision decreases school enrollment, Principal expresses concern*, 6 januari 2009, op www.orgtema.org.

¹¹ Mensenrechtenrapportage UNMIL 2007 – 2008.

¹² Mensenrechtenrapportage UNMIL 2007 – 2008.

het concept van de duivel gebruikt om mensen angst aan te jagen.¹³ Een meisje vertelt:

'Toen ik de eerste keer openlijk sprak over mijn besnijdenis en het geheime genootschap was ik doodsbang dat me iets zou overkomen. Ik dacht dat ik dood zou gaan of dat er iets anders vreselijks zou gebeuren. Maar er gebeurde niets. Nu ben ik niet bang meer en praat ik er makkelijker over, vooral in de stad. In mijn geboortedorp kan ik er niet vrijuit over spreken.'

Meisjes en jongens mogen ook niets horen of zien van elkaars genootschap. De Sande en Poro genootschappen zijn aan elkaar gerelateerd, maar hebben strikt gescheiden rituelen, vieringen en lokaties.¹⁴

Voor niet-leden¹⁵ is het een risico om te dicht bij de plaats van een Sande genootschap te komen, omdat de kans aanwezig is dat zij worden opgepakt door de Sande leden en onder dwang worden geïnitieerd. Het kan ook voorkomen dat er door de leden van de Sande losgeld wordt gevraagd. Het concept van de duivel wordt door de leden van geheime genootschappen gebruikt om angst aan te jagen. *'The devil is coming,'* wordt er gezegd als er een viering van een genootschap is. Niet-leden moeten zorgen dat ze uit de buurt blijven, want het idee bestaat dat anders de duivel ze iets aan zou doen.¹⁶

3.2 De positie van geheime genootschappen in de gemeenschap

De invloed van de geheime genootschappen op het sociale leven is groot. De leiders van de genootschappen - bij de Sande zijn dit de Zoe's die ook de besnijdenis uitvoeren - hebben een belangrijke en hoge positie in de gemeenschap. Zeker op het platteland (vooral Lofa, Bong en Nimba), maken ze deel uit van de

¹³ CEDAW/C/LBR/6, 13 oktober 2008; Ellen B.G. Williams RN, *Report on the progress made towards the elimination of female genital mutilation in Liberia 1997 – 2008*, 11 juli 2008; Irin News, *Liberia: FGM continues in rural secrecy*, 24 september 2008; Rebecca Murray, *Liberian witches say power is in the blood, so victims should be eaten alive*, 14 maart 2009.

¹⁴ Rebecca Murray, *Liberian witches say power is in the blood, so victims should be eaten alive*, 14 maart 2009.

¹⁵ In gemeenschappen waar geheime genootschappen bij het dagelijks leven horen, is eigenlijk iedereen lid. Niet-leden zijn vrouwen van bevolkingsgroepen die geen geheime genootschappen hebben of bijvoorbeeld blanken. Het kunnen ook meisjes of vrouwen zijn die zich hebben onttrokken aan FGM en voor een bezoek terugkeren naar hun ouderlijk dorp. Zie verder 3.4.

¹⁶ Rebecca Murray, *Liberian witches say power is in the blood, so victims should be eaten alive*, 14 maart 2009.

lokale machtstructuren¹⁷ en het informele rechtssysteem. Ze bemiddelen onder meer bij conflicten in de traditionele Palaver hut¹⁸. Het grootste deel van de bevolking in Liberia is volledig afhankelijk van dit informele rechtssysteem, zowel voor civiele als strafrechtelijke zaken. In Liberia bestaan het formele en informele rechtssysteem naast elkaar. Er is nog geen wetgeving die reguleert welke zaken door het formele en welke door het informele systeem behandeld dienen te worden.¹⁹

Ook politiek gezien zijn de geheime genootschappen invloedrijk, zowel lokaal als nationaal. Meerdere gesprekspartners gaven aan dat je zonder lidmaatschap geen belangrijke politieke positie kan bekleden. Dat geldt zowel voor de centrale overheid als voor de lokale leiders (*paramount chiefs*, *clan chiefs* en *town chiefs*). Er bestaat ook een relatie tussen de politiek, de geheime genootschappen en het bespreekbaar maken van FGM. Veel lokale leiders willen het onderwerp niet bespreekbaar maken en zich niet uitspreken tegen FGM, omdat ze bang zijn kiezers te verliezen. Op nationaal niveau hebben de verschillende ministeries nog geen eenduidig standpunt ten aanzien van FGM (zie hoofdstuk 4).

3.3 Prevalentie, typering en leeftijd

Prevalentie

Het is moeilijk aan precieze cijfers te komen over de prevalentie van FGM in Liberia.²⁰ Voor de burgeroorlog (die duurde van 1989 tot en met 2003) kwam FGM op grotere schaal voor dan nu het geval is. Tijdens de oorlog liep het aantal besnijdenissen terug, omdat gemeenschappen uit elkaar vielen en er een grote vluchtelingenstroom op gang kwam. Ook vernielden de rebellen de *bush schools*, waar de besnijdenis plaatsvond. De gewoonte verplaatste zich onder meer naar vluchtelingenkampen in Guinee, waar veel Liberiaanse vluchtelingen verbleven. Sinds het einde van de oorlog is het aantal besnijdenissen weer toegenomen.

¹⁷ Het feit dat de Zo's een licentie verkrijgen via het ministerie van Binnenlandse Zaken geeft hen een formele machtspositie.

¹⁸ In west Afrikaanse dorpen is dit de plaats waar belangrijke gasten worden ontvangen en waar discussies plaatsvinden.

¹⁹ Centre for the study of African Economies, *Strengthening the rule of law in post-conflict Liberia*, maart 2009.

²⁰ Voor een overzicht van de indeling van Liberia in Counties en de verschillende bevolkingsgroepen, zie bijlage 6.2.

Unicef heeft een indeling gemaakt van de prevalentie van FGM in Afrikaanse landen, maar voor Liberia zijn geen data bekend.²¹ Organisaties in Liberia hebben ook geen betrouwbare cijfers. Dit heeft te maken met de geheimzinnigheid van de vrouwengenootschappen, waarbinnen de besnijdenis plaatsvindt. Het is daarom niet goed mogelijk om directe vragen te stellen over FGM of hierover een enquête uit te voeren. Om toch enig zicht te krijgen op de prevalentie van FGM, zijn in een *Demographic Health Survey* in 2007 vragen gesteld over (het lidmaatschap van) een geheim genootschap. Tweederde van de ondervraagde vrouwen zei lid te zijn van een geheim genootschap. De survey komt tot een schatting dat bijna 60% van de vrouwen in Liberia is besneden.²²

FGM wordt vooral uitgevoerd in rurale gebieden in het westen, noorden en midden van het land²³ door de volgende bevolkingsgroepen²⁴:

- Kissi (Lofa *county*, in noord Liberia),
- Kpelle (Bong *county*, in centraal Liberia),
- Loma en Mende (verdeeld over *counties* in noordwest Liberia)
- Vai en Gola (verdeeld over *counties* in west Liberia).
- Bassa (*counties* Grand Bassa en River Cess aan de kust en in en rond Monrovia).

Ook de Mandingo voeren FGM uit. Zij wonen vooral in het noorden van het land.²⁵

Voor in het dichtbeboste en afgelegen Lofa en het midden van het land is het percentage vrouwen dat FGM heeft ondergaan zeer hoog. Bij alle bevolkingsgroepen waar FGM plaatsvindt, is de ingreep verplicht voor elk meisje. Al deze bevolkingsgroepen hebben geheime genootschappen.²⁶

²¹ UNICEF, *Female Genital Mutilation/Cutting: a statistical exploration*, 2005; World Health Organisation (WHO), *Eliminating Female Genital Mutilation, an interagency statement*, november 2008.

²² Liberia Institute of Statistics and Geo-Information Services (LISGIS), Ministry of Health and Social Welfare, National Aids Control Program, Macro International Inc., *Liberia Demographic and Health Survey*, juni 2008.

²³ US Department of State, *2008 Human Rights Report: Liberia*, 25 februari 2009.

²⁴ Zie bijlage 6.2 voor een overzicht van de verschillende *counties* in Liberia en een overzicht van de verschillende bevolkingsgroepen. Een deel van deze bevolkingsgroepen woont ook in Guinee en Sierra Leone. Voor meer informatie over de migratiebewegingen van deze bevolkingsgroepen in de geschiedenis, zie the Centre for Applied Linguistics, *Liberians, an introduction to their history and culture*, april 2005.

²⁵ De Mandingo, een islamitische bevolkingsgroep die oorspronkelijk uit Mali komt, woont verspreid over verschillende landen in west Afrika. E-mail Chief Child Protection Officer, 15 mei 2009; BBC News, *Senegal villages reject FGM*, 23 september 2003.

²⁶ De Mandingo hebben ook genootschappen, maar deze heten geen Sande en Poro. In het kader van dit ambtsbericht is hier geen verder onderzoek naar gedaan.

Door de migratiestromen die tijdens en na de oorlog ontstonden, lopen de gebieden waar FGM wordt uitgevoerd meer door elkaar dan voorheen. Zo kwam het voor de oorlog bijna niet voor in het oosten van het land en in Monrovia, maar dit is op beperkte schaal nu wel het geval. Verschillende gesprekspartners gaven aan dat aan de rand van Monrovia steeds meer *bush schools* verschijnen.

FGM wordt niet uitgevoerd door de Kru, de Krahn, de *Americo-Liberians* en de *Congo*.²⁷ Zij hebben ook geen Poro en Sande genootschappen. Over de Grebo kon geen duidelijkheid worden verkregen. In Maryland (zuidoost Liberia, waar de Grebo vandaan komen) zijn wel geheime genootschappen, maar de meeste bronnen geven aan dat de Grebo geen FGM uitvoeren.²⁸ Over het zuidoosten van Liberia is weinig informatie bekend. Het ligt afgelegen en er zijn niet veel (internationale) organisaties actief. FGM komt weinig voor in christelijke gemeenschappen.²⁹

Over de Bella, Dei, Gbandi en Gio is geen informatie verkregen ten aanzien van de prevalentie van FGM. Deze bevolkingsgroepen wonen in de gebieden waar de Sande genootschappen veel voorkomen (zie het overzicht van de bevolkingsgroepen in 6.2).

Typering

In Liberia komt Type I of Type II (excisie) voor.³⁰ De ernstigste vorm van besnijdenis, type III (infibulatie), wordt voor zover bekend niet toegepast. De besnijdenis brengt gezondheidsrisico's met zich mee, waaronder het gevaar voor HIV-Aids door het gebruik van niet-steriele mesjes, littekenweefsel, complicaties tijdens de bevalling, seksuele problemen en psychische problemen.³¹

²⁷ Ellen B.G. Williams RN, *Report on the progress made towards the elimination of Female Genital Mutilation in Liberia 1997 – 2008*, 11 juli 2008; US Department of State, *Liberia: report on Female Genital Mutilation (FGM) or Female Genital Cutting (FGC)*, 1 juni 2001.

²⁸ Rebecca Murray, *Liberian witches say power is in the blood, so victims should be eaten alive*, 14 maart 2009; Ellen B.G. Williams RN, *Report on the progress made towards the elimination of Female Genital Mutilation in Liberia 1997 – 2008*, 11 juli 2008; US Department of State, *Liberia: report on Female Genital Mutilation (FGM) or Female Genital Cutting (FGC)*, 1 juni 2001.

²⁹ *Liberia Demographic and Health Survey*, juni 2008.

³⁰ *Liberia Demographic and Health Survey*, juni 2008.

³¹ Ellen B.G. Williams RN, *Report on the progress made towards the elimination of female genital mutilation in Liberia 1997 – 2008*, 11 juli 2008; UN Integrated Regional Information Networks, *Liberia: FGM continues in rural secrecy*, 24 september 2008, op www.allafrica.com.

Het is niet mogelijk een onderscheid te maken tussen type FGM per bevolkingsgroep, omdat hier voor zover bekend nooit onderzoek naar is gedaan.³² Ook is niet bekend of er in rurale gebieden een andere vorm van FGM wordt toegepast dan in urbane gebieden. In het algemeen kan wel worden gezegd dat FGM meer voorkomt in rurale gebieden, waar de geheime genootschappen een belangrijk onderdeel zijn van de gemeenschap. Ook het opleidingsniveau speelt een rol bij de mate waarin FGM voorkomt: hoe hoger het opleidingsniveau van de ouders, hoe groter de kans is dat ze hun dochters niet laten besnijden. Op het platteland ligt het opleidingsniveau lager dan in de stad.

De besnijdenis wordt uitgevoerd door vrouwelijke Zoe's.³³ Dit zijn gerespecteerde, invloedrijke en meestal oudere leden (vaak boven de 50) van het Sande genootschap. Ze vervullen ook vaak de rol van *Traditional Birth Attendant (TBA)* en hebben kennis van traditionele medicijnen en medicinale kruiden. Daarom worden ze ook wel *herbalists* genoemd. Om hun werk te kunnen uitvoeren dienen aanstaande Zoe's een licentie aan te vragen bij het ministerie van Binnenlandse Zaken. *Paramount Chiefs* dragen kandidaten voor aan dit ministerie. Meestal zijn het vrouwen die uit een familie van *herbalists* komen. De kandidaten moeten een pasfoto inleveren en een lijst met vragen invullen over het aantal jaar dat de aanstaande *herbalist* al in de leer is, welke ziekten ze al heeft behandeld, welke medicijnen ze kent en waarom ze het vak van *herbalist* wil uitoefenen. Er wordt ook gevraagd naar de leeftijd. Het ministerie van Cultuur, dat ressorteert onder het ministerie van Binnenlandse Zaken beoordeelt de aanvraag.³⁴ Bij goedkeuring ontvangt de *herbalist* een licentie, waarvoor een bedrag betaald dient te worden. De Zoe's verdienen veel geld met hun werk. Per besnijdenis kan dit oplopen tot meer dan 100 USD. Daarnaast wordt in de periode dat de meisjes in de *bush school* verblijven in het levensonderhoud van de Zoe voorzien in de vorm van uitgebreide maaltijden. Ook tijdens traditionele feestdagen worden Zoe's door de gemeenschap van eten voorzien (rijst en palmolie zijn geliefd). Het is niet duidelijk of *paramount chiefs* FGM ook zien als extra bron van inkomsten, maar ze spelen door het voordragen van potentiële Zoe's in elk geval een rol bij het in stand houden van het gebruik.

Het vak van besnijdstster gaat in principe over van moeder op dochter, waarbij meisjes bij hun moeder in de leer gaan, maar het is voor dochters mogelijk om hier

³² In de periode april – juni 2009 voert UNICEF een *Knowledge, Attitude, Practices and Behaviour (KAPB) Survey* uit naar FGM in Liberia.; Terms of Reference for Corporate SSA Contract, *FGC KAPB Incidence and Prevalence Rates Survey*.

³³ Het is niet geheel duidelijk of Zo's altijd vrouwen zijn, maar in het geval van de Sande genootschappen zeker wel. Mannen voeren nooit besnijdenis uit bij een meisje. Het kan zo zijn dat er bij de Poro ook Zo's zijn; dit zijn dan mannen.

³⁴ Het was niet mogelijk te achterhalen of deze procedure op vastgelegde wet- of regelgeving is gebaseerd.

vanaf te zien. De meeste bronnen gaven aan dat dit geen problemen geeft, maar één bron meende dat dit wel zo was. Ook voor niet-familieleden van Zoe's is het mogelijk om Zoe te worden.

Leeftijd

De leeftijd waarop de besnijdenis plaatsvindt loopt uiteen en kent geen leeftijdsgrens. De meeste meisjes worden besneden in de schoolgaande leeftijd (tussen de 6 en de 18), voordat ze trouwen. Het hangt af van de financiële situatie van de ouders wanneer de besnijdenis precies plaats vindt: het ritueel kost veel geld en hiervoor moet worden gespaard. Hierdoor is het mogelijk dat meisjes pas op latere leeftijd worden besneden en dus ook later trouwen, of dat ze op heel jonge leeftijd worden besneden. Het kan ook gebeuren dat meisjes of vrouwen die nog niet zijn besneden en die een tijd zijn weggeweest uit hun gemeenschap (bijvoorbeeld door de oorlog), bij terugkomst alsnog worden besneden. Het maakt hierbij niet uit hoe oud ze zijn. In gemeenschappen waar FGM gebruikelijk is, weet men echter over het algemeen wel wie er besneden is en wie niet. Het is niet bekend of er verschillen zijn tussen de bevolkingsgroepen in de leeftijd waarop de besnijdenis wordt uitgevoerd. Het komt soms voor dat een vrouw een tweede keer wordt besneden. Dit kan gebeuren om verschillende redenen, bijvoorbeeld omdat ze met iemand van een andere etniciteit trouwt, waar een andere vorm van besnijdenis wordt uitgevoerd. Het kan ook gebeuren dat de eerste besnijdenis niet goed is gegaan en dat deze nog een keer moet worden uitgevoerd.

De besnijdenis vindt plaats zonder verdoving en meestal bij een groep meisjes op dezelfde dag.³⁵ De ingreep wordt uitgevoerd met een scheermesje of een ander voorwerp en gaat gepaard met veel bloedverlies. Elk jaar overlijden er meisjes aan, maar de besnijdenis wordt meestal niet als doodsoorzaak gezien. Een overleden meisje zou een heks zijn.

3.4 Sociale druk en de mogelijkheden voor onttrekking

Zoals eerder is aangegeven is FGM een cultureel verschijnsel en niet religieus bepaald. Het wordt al eeuwenlang toegepast en is ingebed in de cultuur. Een onbesneden meisje, afkomstig van een bevolkingsgroep waarbinnen FGM wordt uitgevoerd, heeft een slechte positie in de maatschappij (zie hieronder) en zal moeilijk aan een huwelijkspartner komen, zeker op het platteland. Het zijn dan

³⁵

Ellen B.G. Williams RN, *Report on the progress made towards the elimination of female genital mutilation in Liberia 1997 – 2008*, 11 juli 2008.

ook niet alleen de familieleden die bepalen of een meisje wordt besneden, maar het hoort bij de sociale conventies van de gemeenschap.³⁶ Ouders, grootouders, schoonouders en andere leden van de gemeenschap hebben er allemaal iets over te zeggen. Zelfs als ouders eigenlijk niet willen dat hun dochter wordt besneden, laten ze het meestal toch doen omdat er druk op hen wordt uitgeoefend door de gemeenschap. De angst om anders te zijn en er niet meer bij te horen is groot. Als een meisje geen ouders meer heeft, zal iemand anders uit de familie of de gemeenschap er voor zorgen dat ze wordt besneden.

Door de grote sociale druk die er ligt op het ondergaan van FGM, is het moeilijk en risicovol voor meisjes en vrouwen om zich hieraan te onttrekken. Tot een aantal jaar geleden was het niet mogelijk in het openbaar over FGM te spreken, laat staan het te weigeren. Door diverse bewustwordingscampagnes begint hierin langzaam verandering te komen (zie ook hoofdstuk 4). Vooral in de stad is het onderwerp geen taboe meer en ook in dorpen waar enige bewustmaking heeft plaatsgevonden, is het mogelijk over FGM te spreken. Dit heeft tot gevolg dat het voorkomt dat meisjes zich aan FGM (proberen te) onttrekken of dat ouders besluiten hun dochter niet te laten besnijden. Maar dit alles gebeurt op zeer kleine schaal, is nog steeds risicovol en heeft grote gevolgen voor de meisjes/vrouwen en hun familie.

Onttrekking aan FGM in urbane gebieden

In stedelijke gebieden (met name Monrovia) komt het voor dat (meestal hoger opgeleide) families, afkomstig van een bevolkingsgroep waar FGM gebruikelijk is, besluiten hun dochters niet te laten besnijden. Dit kan voortkomen uit de wens van de meisjes zelf, maar vaak is het de moeder, die als meisje wel is besneden, die dit besluit neemt. Ze moet hiervoor sterk in haar schoenen staan, want er zal altijd druk op haar worden uitgeoefend door grootouders of andere leden van de familie en gemeenschap om de besnijdenis wel te laten uitvoeren.

Een vrouw vertelt:

Ik ben zelf besneden toen ik een jaar of 10 was. Ik was ongeveer een maand in de Sande bush en leerde er niet veel meer dan een paar traditionele liedjes. Na mijn schooltijd ben ik gaan werken in Monrovia en toen ik mijn dochters kreeg besloot ik dat ik hen geen FGM wilde laten ondergaan. Mijn moeder, die in mijn geboortedorp is blijven wonen, heeft me onder druk gezet hen wel te laten besnijden. Ze begreep niet waarom ik het wilde weigeren en vond dat ik geen

³⁶

Er is een grote mate van *peer pressure*. Dit geldt niet alleen voor FGM in Liberia, maar in alle landen waar het wordt uitgevoerd. Zie *Changer une convention sociale nefaste: la pratique de l'excision/mutilation genitale feminine*, door UNICEF, Centre de recherche Innocenti, 2007.

goede moeder was voor mijn dochters. Ik heb me niet laten overhalen. Mijn zus wilde haar dochters ook niet laten besnijden, maar ze kon niet op tegen de druk. Ze zei tegen moeder: ik wil er geen cent voor betalen, maar als jij mijn dochters wilt laten besnijden, dan doe je dat maar. En dat heeft ze gedaan.'

Het afzien van besnijdenis heeft grote gevolgen. Zo kunnen de meisjes eigenlijk niet meer in het geboortedorp van hun (groot)ouders komen, omdat het risico van een gedwongen besnijdenis te groot is. De meeste ouders doen dit dan ook niet meer en komen zelf ook nooit meer in hun geboortedorp. Als ze nog wel op familiebezoek gaan, worden de onbesneden meisjes uit de buurt gehouden van het Sande genootschap. Desondanks komt het voor dat een meisje tijdens een dergelijk bezoek alsnog door haar grootmoeder (met of zonder medeweten van moeder) of een ander familie- of gemeenschapslid wordt meegenomen voor besnijdenis. Ook onbesneden volwassen vrouwen lopen het risico in hun geboortedorp alsnog te worden besneden.

Het is niet bekend wat de positie is van meisjes in stedelijke gebieden die FGM weigeren zonder de goedkeuring van hun ouders, maar het is niet uit te sluiten dat zij in de problemen komen.

Zoals in paragraaf 3.1 is aangegeven, zijn er ook in stedelijke gebieden *bush schools*. Meisjes en vrouwen, die zich hebben onttrokken aan besnijdenis, moeten er alert op zijn dat ze niet in de buurt komen van deze *bush schools*, omdat de kans aanwezig is dat zij worden opgepakt door de Sande leden en onder dwang worden geïnitieerd.

Onttrekking aan FGM op het platteland

Meisjes of vrouwen die zich op het platteland willen onttrekken aan FGM, zijn gedwongen hun dorp te verlaten. Ze worden uit de gemeenschap verstoten en kunnen niet meer permanent terugkeren. Ze moeten zich ergens anders in het land vestigen, meestal een stad, maar dit is moeilijk. Zij vinden meestal (al dan niet tegen betaling) onderdak bij kennissen of verre familieleden. Hun positie is daar kwetsbaar en ze lopen risico het slachtoffer te worden van *gender based violence*. Voor meisjes of vrouwen zonder netwerk is het niet makkelijk zich in een voor hen vreemde stad te vestigen. Het is in de Liberiaanse cultuur ongepast om als meisje of ongehuwde vrouw alleen te wonen. Er bestaat niet zoiets als kamerbewoning en het huren van een appartement is te duur. Voor meisjes en vrouwen zonder netwerk is het niet makkelijk zich in een voor hen vreemde plattelandsgemeenschap te vestigen.

Er is geen georganiseerde opvang voor meisjes of vrouwen die zich aan FGM onttrekken (zie ook hoofdstuk 4). Incidenteel komt het voor dat meisjes door een (internationale) ngo worden ondersteund met tijdelijk opvang.

De enige manier waarop het mogelijk is voor meisjes om niet besneden te worden en toch in de gemeenschap te blijven, is wanneer een grote groep in de gemeenschap geen besnijdenissen meer laat uitvoeren. Hoe groter de groep mensen die hun kinderen niet meer laat besnijden, hoe minder groot de druk wordt.³⁷ Met deze groepswijze aanpak wordt in Liberia nog niet gewerkt, maar het is mogelijk dat er incidenteel dorpen zijn (bijvoorbeeld waar een aantal Zoe's heeft besloten te stoppen met besnijdenissen), waar (een deel van de) meisjes niet worden besneden.

4 Positie Liberiaanse overheid, activiteiten (internationale) organisaties en beschermingsmogelijkheden

4.1 Positie Liberiaanse overheid en activiteiten organisaties

FGM is in Liberia niet bij wet verboden. In de Penal Code zou artikel 242 (het verbod op *shedding of blood*) kunnen worden aangevoerd in een rechtszaak, maar dit is tot nu toe niet gebeurd.³⁸ Er zijn geen gevallen bekend van aangifte van FGM of van vervolging van daders. Wel zitten er in de gevangenis in Monrovia twee Zoe's in voorarrest op verdenking van dood door schuld van een meisje dat probeerde weg te lopen van FGM, maar onder dwang door hen werd besneden.³⁹

Een expliciete verwijzing naar FGM als *harmful traditional practice* in de nieuw aan te nemen *Children's Bill*⁴⁰, moest onder druk van een aantal lokale bestuurders worden veranderd. Artikel 38.1 is als volgt gewijzigd:

*'No person or society shall subject a child to any of the following practices:
(e) any practice that may inflict physical, psychosocial or emotional pain to the*

³⁷ UNICEF, *Changer une convention sociale nefaste: la pratique de l'excision/mutilation genitale feminine*, Centre de recherche Innocenti, 2007; *Tostan: Public declarations against FGC in Senegal*.

³⁸ United Nations Division for the Advancement of Women, Expert Group Meeting on good practices in the legislation to address harmful practices against women, *Legislation to address the issue of Female Genital Mutilation (FGM)*, 11 mei 2009 (EMG/GPLHP/2009/EP.01).

³⁹ De aanklacht richt zich op de betrokkenheid van de Zoe bij het overlijden van het meisje, niet op de besnijdenis op zich.

⁴⁰ De tekst van de wet is opgesteld met behulp van UNICEF.

*child or otherwise violate or endanger her or his bodily integrity, life, health, dignity, education, welfare or holistic development.*⁴¹

Op overtreding van het artikel staat een *felony of second degree*. Dit betreft in elk geval een geldboete en gevangenisstraf, maar de exacte hoogte hiervan is niet bekend.

Waarschijnlijk wordt de *Children's Bill* najaar 2009 door het parlement behandeld. Diverse gesprekspartners gaven aan dat het nog te vroeg is voor strafbaarstelling van FGM c.q. vervolging van daders, omdat er op politiek niveau geen consensus is en het onderwerp ook maatschappelijk nog te gevoelig ligt.

De president en een aantal ministeries (Gender, Gezondheidszorg) hebben zich uitgesproken tegen FGM⁴², maar de meeste ministeries laten zich er niet over uit. Het ministerie van Cultuur ontkent het bestaan van FGM zelfs. Dit terwijl het een directe rol vervult bij het instandhouden van FGM door het verstrekken van licenties aan Zoe's.⁴³ Behalve op politiek niveau is er ook maatschappelijk gezien nog geen brede basis voor het tegengaan van FGM. Veel mensen zien het als een aantasting van de traditionele cultuur van Sande genootschappen of durven er niet over te spreken uit angst voor represailles.

Toch is er de laatste jaren een kleine verandering zichtbaar: vooral in de stad wordt er makkelijker over het onderwerp gesproken en durven vrouwen die FGM hebben ondergaan dit openlijk te bediscussiëren. Ook zijn er kleinschalige initiatieven van ministeries en ngo's op het gebied van FGM of *gender based violence* (waarvan FGM een vorm is). Zo zijn de ministeries van Gender en Gezondheidszorg partner in het *UN-Government Joint Programme Gender Based Violence*. Ook een aantal internationale ngo's, waaronder het *International Rescue Committee* en de *Norwegian Refugee Council*, heeft projecten op het gebied van *gender based violence*. In dit kader is een aantal *safe houses* opgericht, waar slachtoffers van *gender based violence* tijdelijk kunnen worden opgevangen. FGM als vorm van *gender based violence* speelt in deze projecten geen rol van betekenis. Een aantal gesprekspartners gaf echter aan dat ze wel eens een meisje, dat geen FGM wilde ondergaan, tijdelijk hebben ondergebracht in een *safe house*. Het is niet bekend hoe en waar deze meisjes uiteindelijk zijn terechtgekomen.

De *National Association on Traditional Practices Affecting the Health of women and children* (NATPAH) is al sinds 1985 actief in het tegengaan van FGM en kreeg tot een aantal jaar geleden geregeld te maken met bedreigingen. Nu is dat

⁴¹ Final draft Children's Bill 2009.

⁴² MOFA Press, *Friday declares international day of zero tolerance to Female Genital Mutilation*, 5 februari 2009.

⁴³ The News, *Liberia: Campaign intensifies against female genital mutilation*, 29 mei 2008.

niet meer het geval en voert NATPAH bewustmakings- en voorlichtingsactiviteiten uit. Samen met het ministerie van Gezondheidszorg heeft de organisatie een project uitgevoerd dat erop was gericht meisjes en vrouwen te trainen in *Action Awareness Groups* om bewustzijn te ontwikkelen over de lichamelijke en psychische gevolgen van FGM. Het is de minst beladen manier om het onderwerp bespreekbaar te maken. Vrouwen zullen eerder een eind willen maken aan FGM als ze zien dat het negatieve gevolgen voor hun gezondheid heeft. Tussen 1997 en 2008 zijn hierbij ongeveer 1500 meisjes en 1200 vrouwen getraind in acht *counties*. Ook werden workshops voor Zoe's georganiseerd om ze te wijzen op de schadelijke gezondheidsgevolgen van FGM. Zoe's die besloten geen besnijdenis meer uit te voeren ontvingen een lening of gift om andere bronnen van inkomen te genereren. Inmiddels heeft een aantal Zoe's de praktijk opgegeven en is een aantal van hen actief betrokken bij voorlichtingsactiviteiten over de gezondheidsrisico's die FGM met zich meebrengt. Van een aantal Zoe's is ook bekend dat ze weer zijn begonnen met het uitvoeren van FGM. Hierbij speelden voornamelijk economische redenen een rol.⁴⁴

De *Inter Religious Council* heeft een *pilot project* uitgevoerd in vijf districten in Cape Mount. Naast bewustwordingstrainingen voor lokale *animators* heeft het project een groep meisjes uit de risicoleeftijd tijdelijk uit het dorp weggehaald in de periode dat besnijdenissen worden uitgevoerd (droge tijd, in de vakantie). Aan het eind van de vakantie werden de meisjes weer naar huis gebracht en was het risico voor FGM voor een jaar geweken. In dat jaar organiseerden de *animators* bijeenkomsten voor de dorpsbewoners en de Zoe's om ze te informeren over de gezondheidsgevolgen van FGM en eventuele juridische consequenties. Een aantal ouders heeft besloten af te zien van besnijdenis en een aantal Zoe's is gestopt met het werk.

Een aantal kerken spreekt zich openlijk uit tegen FGM. In Liberia zijn veel *born-again* christenen. Veel van deze mensen waren vroeger lid van een geheim genootschap, maar bij intreden in de kerk nemen ze hier afstand van. Er zijn ook islamitische geestelijken die afstand nemen van FGM.

Bij alle bewustmakings- en voorlichtingsactiviteiten die in gemeenschappen worden uitgevoerd, informeren organisaties vooraf de lokale leiders en Zoe's over hun komst. Soms wordt aangegeven dat er gesproken zal worden over FGM, maar meestal wordt *gender based violence* als onderwerp genoemd. Meisjes die meedoen aan bijeenkomsten wordt vaak op het hart gedrukt dat ze niet mogen vertellen waarover ze in de bijeenkomsten hebben gesproken. Als de Zoe's het horen kunnen er problemen ontstaan.

⁴⁴

CEDAW/C/LBR/6, 13 oktober 2008; Ellen B. Williams, *Report on the progress made towards the elimination of Female Genital Mutilation (FGM)*, 11 juli 2008.

Veel gesprekspartners gaven aan dat het eigenlijk alleen mogelijk is effectief en met gezag op het onderwerp FGM te werken als je zelf bent besneden en dus behoort tot een geheim genootschap. Vrouwen die niet zijn besneden worden in gemeenschappen meestal niet serieus genomen. Bovendien mogen zij eigenlijk niet eens over het onderwerp spreken met besneden vrouwen. Daarom werken organisaties vooral met vrouwen uit de gemeenschappen zelf, die FGM hebben ondergaan, maar zich nu willen inzetten voor het beëindigen van de gewoonte.

4.2 Beschermingsmogelijkheden

Hoewel er dus een aantal kleinschalige initiatieven is op het gebied van FGM, is er op overheidsniveau geen structureel mechanisme voor bescherming van meisjes tegen FGM. Het is voor zover bekend nooit voorgekomen dat meisjes of vrouwen hebben aangeklopt bij de overheid voor bescherming of bij de politie aangifte hebben gedaan van FGM als vorm van *gender based violence*. Het is eerder andersom: het is voorgekomen dat het ministerie van Binnenlandse Zaken een boete oplegde aan een meisje dat zich verzette tegen het Sande genootschap en alsnog besneden moest worden. Ook lokale of internationale ngo's zijn niet in staat effectieve en structurele bescherming te bieden tegen FGM. In het kader van de projecten op het terrein van *gender based violence* worden (vrouwelijke) politieagenten getraind. Theoretisch gezien kunnen meisjes of vrouwen bij de politie aangifte doen van FGM, maar dit is voor zover bekend nog nooit voorgekomen.

5 Terugkeer

Zoals uit dit ambtsbericht blijkt loopt elk onbesneden meisje of vrouw dat/die terugkeert naar Liberia en zich vestigt in een rurale gemeenschap waar FGM wordt toegepast, het risico om alsnog te worden besneden.

Rurale gemeenschappen zijn in het algemeen gesloten en moeilijk toegankelijk voor buitenstaanders. Voor meisjes en vrouwen die niet over een sociaal netwerk beschikken is het dan ook niet makkelijk zich te vestigen in een voor hen vreemde plattelandsgemeenschap waar FGM niet wordt toegepast.

Zoals aangegeven in paragraaf 3.4, bestaat er voor onbesneden meisjes en vrouwen ook in urbane gebieden een risico op FGM. Bovendien is het voor alleenstaande meisjes en vrouwen zonder sociaal netwerk niet makkelijk zich in een voor hen vreemde stad te vestigen (zie ook 3.4).

6 Bijlagen

6.1 Literatuurlijst

Liberia Children's Bill, final draft, 2009.

Centre for the study of African economies, *Strengthening the rule of law in post-conflict Liberia*, maart 2009.

Centre for Applied Linguistics, *Liberians, An Introduction to their History and Culture*, april 2005.

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW), *Combined initial, second, third, fourth, fifth and sixth periodic reports of States parties, Liberia*, CEDAW/C/LBR/6, 13 oktober 2008.

Gerda Nienhuis, Marina Hendriks, Zahra Naleie, *Zware dingen moet je voorzichtig duwen; achtergronden, gevolgen en aanpak meisjesbesnijdenis*, november 2008.

Irin News, *Liberia: FGM continues in rural secrecy*, 24 september 2008.

Liberia Demographic and Health Survey, juni 2008.

MOFA Press, *Friday declares international day of zero tolerance to FGM*, 5 februari 2009.

Moran, H. *Liberia, the violence of democracy*, september 2008.

Murray, R., *Liberian witches say power is in the blood, so victims should be eaten alive*, 14 maart 2009.

The News, *Liberia: Campaign intensifies against female genital mutilation*, 29 mei 2008.

Tostan: *Public declarations against FGC in Senegal*.

United Nations Division for the Advancement of Women, Expert Group Meeting on good practices in legislation to address harmful practices against women, *Legislation to address the issue of Female Genital Mutilation (FGM)*, 11 mei 2009 (EMG/GPLHP/2009/EP.01).

United Nations Mission In Liberia (UNMIL), *Mensenrechtenrapportage 2007 – 2008*.

UNHRC, *Fact Sheet No. 23, Harmful Traditional Practices affecting the health of women and children*.

UNICEF, *Changer une convention sociale nefaste: la pratique de l'excision/mutilation genitale feminine*, 2007.

US Department of State, *2008 Human Rights Report: Liberia*, 25 februari 2009.

US Department of State, *Liberia: report on Female Genital Mutilation (FGM) of Female Genital Cutting (FGC)*, 1 juni 2001.

Williams, Ellen B.G., *Report on the progress made towards the elimination of female genital mutilation in Liberia, 1997 – 2008*, 11 juli 2008.

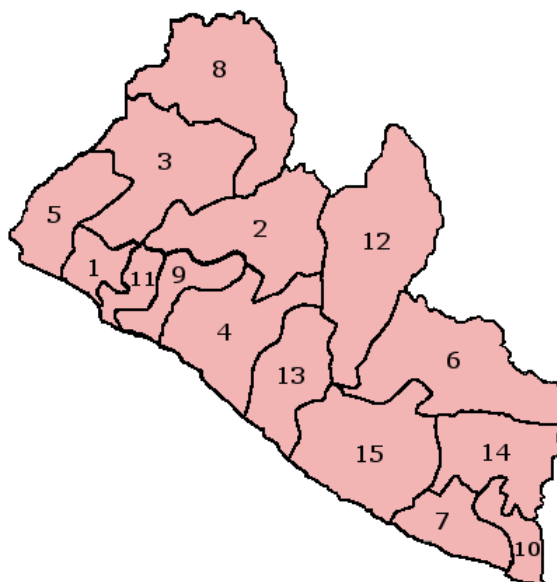
World Health Organisation (WHO), *Eliminating Female Genital Mutilation, an interagency statement*, november 2008.

6.2 Kaarten van Liberia

Liberia is verdeeld in 15 provincies (zogenaamde *counties*), die weer zijn onderverdeeld in districten. Deze zijn weer onderverdeeld in *Clans*. In totaal wonen er 16 etnische bevolkingsgroepen in Liberia, die 95% van de bevolking uitmaken. De overige 5% wordt gevormd door *Americo-Liberians* (afstammelingen van bevrijde Amerikaanse slaven), *Congo People* (afstammelingen van teruggekeerde ex-slaven uit het Caraïbisch gebied) en een kleine ‘buitenlandse gemeenschap’ (onder wie veel Libanezen). Zij wonen veelal in Monrovia en omgeving.

1. Verdeling Liberia in Counties

Counties	Hoofdsteden
1. Bomi	Tubmanburg
2. Bong	Gbarnga
3. Gbarpolu	Bopolu
4. Grand Bassa	Buchanan
5. Grand Cape Mount	Robertsport
6. Grand Gedeh	Zwedru
7. Grand Kru	Barclayville
8. Lofa	Voinjama
9. Margibi	Kakata
10. Maryland	Harper
11. Montserrado	Bensonville
12. Nimba	Saniquellie
13. River Cess	River Cess
14. River Gee	Fish Town
15. Sinoe	Greenville

2. Bevolkingsgroepen Liberia

Etnische groepen	Voornaamste woongebieden
1. Bassa	Grand Bassa en River Cess
2. Bella	Lofa
3. Dei	West-Liberia
4. Gbandi	Noordwest-Liberia
5. Gio	Nimba
6. Gola	West-Liberia
7. Grebo	Maryland en Grand Kru
8. Kissi	Lofa
9. Kpelle	Bong

10. Krahn	Grand Gedeh
11. Kru	Centraal-Liberia
12. Loma	Noordwest-Liberia
13. Mandingo (Mandinka)	Noord-Liberia
14. Mano	Nimba
15. Mende	Noordwest-Liberia
16. Vai	West-Liberia